

HOOFSTUK 5: OORSIG, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

5.1. INLEIDING

In hierdie hoofstuk word eerstens 'n kort oorsig gegee van die studie en die doelstellings daarvan. Gevolgtrekkings bring die navorsing uit die vorige hoofstukke byeen, gevolg deur aanbevelings vir verdere ondersoeke.

5.2. OORSIG

Die doel van hierdie studie is om te bepaal of enige eienskappe die melkstoeltjie fisies of andersins tipeer.

Dit is onderneem aan die hand van die primêre bronne: 'n studiegroep van agtien voorwerpe (waarvan ses reeds assosieer is met die trefwoord 'melkstoel') uit twee versamelings van die Museum, en museale bronne met voorwerpinligting, ontsluit uit die Museum se dokumentasiesentrum. Die ondersoek van hierdie bronne het in Hoofstuk 2 bevestig dat sekere fisiese kenmerke van die studiegroep, veral ten opsigte van hul konstruksie, dui op groepsverband. Daar is ook bevind dat die voorwerpe vir meerdere funksies gebruik is, hoewel die aard en bestek daarvan nie met sekerheid bepaal kan word nie. In Hoofstuk 3 is bevind dat die voorwerpe in die studiegroep oor 'n tydperk van meer as 50 jaar van 'n wye geografiese omgewing, van die huidige Wes-Kaap, Lesotho en Limpopoprovinsie, ingesamel is. Dit is ook moontlik dat hul datering 'n tydperk van drie tot vier eeue kan verteenwoordig. Vyftien van die agtien voorwerpe is van anonieme herkoms, sodat min sekerheid oor hul oorsprong, geskiedenis en betekenis bestaan.

Die navorsing is uitgebrei na sekondêre bronne – beskrywings en afbeeldings – in 'n poging om hierdie vaaghede in Hoofstuk 4 aan te spreek. Hoewel geen direkte verband met die herkoms van enige spesifieke voorwerp in die studiegroep bepaal kon word nie, is verbande gevind met voorwerpe wat soortgelyke eienskappe en konstruksiekenmerke het.

Meervoudige gebruike, onder andere as sitmeubel by melkery, is bevestig en die kenmerke van 'n melkstoeltjie en wyer begrip vir die woord, insluitend 'n metaforiese konteks, kon bepaal word. In konstruksie, betekenis en moontlike gebruike is verskille gevind met voorwerpe uit Oos-, Sentraal- en Wes-Afrika, hoewel daar aanduidings is dat meervoudige funksies en veral mobiliteit ook hier geld. Een kenmerk van die studiegroep, diep snymerke onder die sitblaai, het onverklaar gebly, hoewel beelde van 'n stoeltjie met eenderse merke elders bestaan. Buiten hierdie aspek, wat opsigself 'n aanduiding van tipologie mag wees, is daar duidelik tipologiese kenmerke wat die studiegroep betref en dit in verband bring met melkstoeltjies en ander stoeltjies, uit veral Wes-Europa en die Engelssprekende wêreld, wat soortgelyke kenmerke het:

Kenmerke van die stoeltjies in die studiegroep:

- die stoeltjies in die studiegroep is eenvoudige sitmeubels bedoel vir een persoon;
- hulle is laer as die gemiddelde hoogte van 'n tipiese stoel se sitting;
- die sitting, 'n houtblad, het geen bepaalde vorm nie;

- drie, en in minder gevalle vier, houtpote kom voor;
- die pote is met tapvoeë bevestig; deurlooptapvoeë is meer gebruik as blinde tapvoeë (ook sokvoeë genoem);
- die stoeltjies is handgemaak;
- die meeste is gebruik vir meer as net sitmeubels;
- snymerke kom bo-op en onder die blad voor;
- dié stoeltjies is primêr funksionele voorwerpe;
- min dekorasie en stylkenmerke kom voor;
- die voorwerpe is ingesamel uit 'n wye geografiese gebied – van die huidige Wes-Kaap (insluitend die Sandveld en Cederberg), Lesotho en Limpopoprovinsie;
- van die stoeltjies dateer beslis uit die twintigste eeu; van die ander dateer moontlik sover as drie- tot vierhonderd jaar terug;
- vyftien van die agtien voorwerpe is van anonieme herkoms.

Tipologiese kenmerke van die melkstoeltjie:

- 'n melkstoeltjie is 'n eenvoudige sitmeubel bedoel vir een persoon;
- melkstoeltjies is laer as die gemiddelde hoogte van 'n tipiese stoel se sitting;
- die sitting, 'n houtblad, het geen bepaalde vorm nie;
- drie, maar ook een of vier, houtpote kom voor;
- die pote word tipies met tapvoegkonstruksie bevestig;
- die tipiese melkstoeltjies is handgemaak, latere masjiengemaakte voorbeelde kom ook voor;
- meervoudige funksies, anders as sitmeubel en selfs sitmeubel vir die melker, is moontlik;
- 'n melkstoeltjie kan maklik opgetel en gedra word;
- 'n melkstoeltjie is primêr 'n funksionele voorwerp wat vir 'n lang tydperk min of glad nie verander het nie;
- normaalweg kom geen dekorasie of gesofistikeerde stylkenmerke voor nie;
- minstens in Afrikaans omvat begrip vir die woord melkstoeltjie terselfdertyd enige sitding wat die melker gebruik wanneer koeie met die hand gemelk word en dit kan dus ook na 'n melkblok of selfs 'n omgekeerde blik verwys.

5.3. GEVOLGTREKKINGS

5.3.1 TERMINOLOGIE

In minstens Afrikaans, Nederlands en Engels is daar ooreenstemmende verklarings vir 'n 'stoel', naamlik dat dit, generies gesproke, 'n sitmeubel vir een persoon is wat gewoonlik 'n rugleuning en pote het. Die verwarring wat maklik ontstaan is juis dat hierdie woord meubelkundig ook verwys na 'n systoel en beswaarlik voldoende onderskeid tref tussen verskillende groepe sitmeubels bedoel vir een gebruiker. 'n 'Stoel' verskil beslis van 'n 'stoeltjie' en daar is konsensus dat 'n 'stoeltjie' 'n relatief lae sitmeubel, sonder leunings, vir een persoon is. In meubelterminologie is dit dus nie (slegs) 'n verkleiningsvorm nie.

Oor die term ‘melkstoeltjie’ ontstaan meer verwarring as oor die meubeltipe self. Daar bestaan ‘n noue historiese en taalkundige verband tussen ‘n (driepoot) stoeltjie en ‘n melkstoeltjie en die twee begrippe moet eerder saam, as apart of met betrekking tot ‘n enkele funksie, beskou word. Waar ‘stoeltjie’ ‘n soortnaam is, dui ‘melkstoeltjie’ dus op ‘n spesifieke tipe stoeltjie, waarvan die assosiasie met melkery behoue gebly het en daardeur die sterkste kognitiewe verwantskap met hierdie tipe stoeltjie behou het. Terselfdertyd het dit, as eenvoudige meubel, meerdoelige toepassings gesien, net soos enige stoeltjie (dit is, ‘n geskikte lae sitmeubel sonder leunings), of ander sitding, deur die melker gebruik kan word.

5.3.2 DIE MELKSTOELTJIE AS KULTUURPRODUK

Melkstoeltjies is by uitstek nederige meubelstukke sonder dekorasie of stylkenmerke wat primêr as funksionele voorwerpe dien. Hulle is, dikwels kru, met die hand en volgens ‘n eenvoudige metode van alledaagse materiale gemaak en kan as onaansienlik of skamel beskryf word daar hul nie kosbaar of van groot estetiese waarde geag is nie. In al hierdie opsigte is die melkstoeltjie ‘n ‘tweedimensionele dokument’ en ‘n voorbeeld van volkskultuur.

Aangesien funksie(s) die melkstoeltjie oorheers, het dit min verandering ondergaan. So was dit moontlik om dit sonder vernuwing oor jare, selfs eeue, buite en in die melkstal te gebruik. Dit is ook die geval waar dit skynbaar voor die es en in die kombuis benut is. Dit is hier veral opvallend dat die hoogte, in ooreenstemming met ‘n hurkposisie, behoue gebly het al is die oervuur verhef na ‘n vuurherd. As tradisie is die melkstoeltjie dus van geslag tot geslag deur die gemeenskap aanvaar. Waar die tradisionele melkstoeltjie, as navorger van die blok, waarskynlik die sekerste manifestasie van eenvoudige tapvoegkonstruksie is en in die lig van die ooglopende verbande met ander volksmeubels (veral stoeltipes), sou dit moontlik wees om te spekuleer dat daar sprake van ‘n prototipe of argetipe is.

As funksionele voorwerp en meubel is ‘n melkstoeltjie ‘n tasbare en stoflike kultuurskepping. Hoewel die oorspronklike funksie skaars meer ter sprake is, hou dit in beeldspraak steeds ‘n metaforiese en selfs universele betekenis in pag, waardeur dit verhef word tot die nie-tasbare wêreld van geestelike kultuur. Hoewel onerken is dit dus nie uit die geheue gewis nie.

“[...] tripod stools occur in many cultures and times [...]”

Roy Sieber, in *African furniture and household objects* (1980:130)

“Sulke bankies is feitlik tydloos en stam baie ver terug in die geskiedenis.”

Opmerking by die inskrywing vir NKM item HG 13235, *Historiese Grootboek*, volume 13

5.3.3 DIE VERSAMELINGS

Hoewel dié navorsing op ‘n klein en spesifieke studiegroep baseer is, is dit duidelik dat die Museum in hul versamelings ‘n skat van kultuurskeppings en kunde het wat dikwels nie na waarde geag word nie. Na meer as ‘n honderd jaar beskik die Museum nou oor goeie fasiliteite en, in sekere opsigte, oor ‘n gevestigde infrastruktuur. Die tekortkominge wat nog bestaan is waarskynlik te wyte aan historiese redes. Een hiervan is dat die museale bronne moeilik toeganklik is; hul behoort hierom gekonsolideer te word om veral

kruissoektogte en -verwysings, ook in verskillende versamelings, moontlik te maak. Hiervoor is die bestaande databank onvoldoende.

Wat die voorwerpe in die studiegroep betref is daar duidelike ooreenkomste wat nie apart of ten opsigte van spesifieke versamelings alleen ondersoek behoort te word nie. Die stoeltjie se waarde strek oor voorheen geskepte grense en historiese skeidings, wat noodsaak dat al die versamelings én hul data saam gesien moet kan word.

5.4. AANBEVELINGS VIR VERDERE ONDERSOEKE

- Daar is 'n leemte in navorsing oor volksmeubels in suidelike Afrika en Suid-Afrika – enige en alle pogings om dit aan te spreek moet aangemoedig en ondersteun word.
- Interdisiplinêre studies is noodsaaklik en moet bevorder word om 'n spektrum van kultuurprodukte in die Museum verder te ontsluit.
- In die versamelings behoort interkulturele beïnvloeding verder ondersoek te word.
- Die tipologie van monolitiese sitmeubels verdien nadere ondersoek.
- Die verband tussen meubels van monolitiese konstruksie en eenvoudige meubels met pote moet, aan die hand van plaaslike voorbeelde, verder nagevors en geverifieer word.
- 'n Studie oor die materiale, veral ten opsigte van houtsoorte en -identifikasie, van die studiegroep en ander sitmeubels in die versamelings word sterk aanbeveel.
- Die snymerke onder die blaai van die voorwerpe in die studiegroep en elders kan moontlik verklaar word.
- Die melkstoeltjie as argetipiese konstruksie behoort geanaliseer te word.
- Moontlike streekskenmerke en variasies van die stoeltjies uit die onderskeie geografiese streke (Sandveld en die Cederberg, Lesotho en die huidige Limpopoprovinsie) kan geanaliseer en vergelyk word.
- In toekomstige navorsing oor hierdie en ander tipologieë behoort meervoudige (en ander) versamelings ook verken en geanaliseer te word om sodoende 'n omvattende, vergelykbare en betekenisvolle verwysings-raamwerk daar te stel.
- Die voortgesette hersiening en uitbreiding van die Museum se bestaande trefwoordelyste is noodsaaklik.
- Die gemete dokumentasie van voorwerpe deur die Departement Argitektuur, Universiteit van Pretoria, moet voorgesit word, nie net in die Museum se versamelings nie, maar ook waar stoflike kultuurgoedere in situ gebruik of bewaar word.